

**WYZWANIA BIOETYCZNE I BIOPRAWNE W UJĘCIU
PRAWNO-SOCJOLOGICZNYM NA PRZYKŁADZIE PRAC
NAD RATYFIKACJĄ PRZEZ RZECZPOSPOLITĄ POLSKĄ
KONWENCJI O PRAWACH CZŁOWIEKA I BIOMEDYCYNIE**

Zofia Szafrńska-Czajka

Uniwersytet Łódzki

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

szafranska.czajka@gmail.com

Streszczenie

Poniższy artykuł przedstawia wyniki analizy porównawczej treści art. 1, 2 i 15 oraz Preambuły Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Godności Istoty Ludzkiej Wobec Zastosowań Biologii i Medycyny: Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, tzw. Europejskiej Konwencji Bioetycznej sporządzonej przez Radę Europy w Oviedo 4 kwietnia 1997 r., z jej polskim tłumaczeniem przygotowanym przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania w ramach prac ratyfikacyjnych prowadzonych przez Rzeczpospolitą Polską w 2012 r. Jego celem było wykazanie nieścisłości terminologicznych polskiego tłumaczenia w odniesieniu do dwóch kluczowych pojęć: „istota ludzka” i „osoba”, oraz ich konsekwencji prawnych. Krytyczna analiza zapisów Konwencji opiera się przede wszystkim na uwagach zgłoszonych przez poszczególne ministerstwa w ramach przeprowadzonych w 2012 r. konsultacji międzyresortowych. Na ich podstawie przedstawiono proponowane definicje terminu „istota ludzka”. W analizie dokumentów normatywnych pominięto problematykę wdrożenia przepisów prawa międzynarodowego do prawa wewnętrznego. Autorce nie udało się, wbrew początkowym założeniom, przedstawić stosunku społeczeństwa do kwestii bioetycznych regulowanych przez Konwencję. W podsumowaniu zawarto zestawienie wprowadzonych po konsultacjach zmian w treści tłumaczenia Traktatu.

Słowa kluczowe: Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie, istota ludzka, osoba, analiza porównawcza

Keywords: Convention on Human Rights and Biomedicine, human being, everyone, comparative analysis

1. Wyzwania bioetyczne i bioprprawne w Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie – wprowadzenie

VI Konferencja Naukowa organizowana przez Chrześcijańskie Forum Pracowników Nauki z cyklu NAUKA – ETYKA – WIARA, przyjęła za swoje hasło przewodnie fragment perykopy zaczerpnięty z Pisma Świętego, który brzmi: „Czyńcie sobie ziemię poddaną” (Rz 1, 28). Katechizm Kościoła Katolickiego (KKK) wyjaśnia przytoczony fragment w odniesieniu do sakramentu małżeństwa oraz zachowywania dwóch przykazań: szóstego („Nie będziesz cudzołożył” Wj 20, 14) i siódmego („Nie będziesz kradł” Wj 20, 15). Dla uczestników konferencji, przedstawicieli różnych wyznań chrześcijańskich, jest to wskazanie na źródło i podstawę prowadzonych rozważań, jakim jest Bóg i Jego Słowo w kontekście ludzkiej codzienności. Z punktu widzenia osoby wierzącej jest to również świadectwo działania Stwórcy w życiu i pracy każdego człowieka. Dla pracowników nauki pracą jest ich wysiłek intelektualny, przekładający się na rzeczywistość naukowo-badawczą. Dlatego też jestem przekonana, że przedstawioną przez KKK perspektywę interpretacyjną można rozszerzyć o rozwój nauki, a w sposób szczególny o rozwój nauk biomedycznych i podążający za nim postęp w dziedzinie (bio)prawa i (bio)polityki. Jest to sfera badań, podejmowanych przeze mnie od kilku lat, począwszy od przygotowywania pracy magisterskiej, której problematyka koncentrowała się na statusie prawnym życia ludzkiego w prenatalnej fazie rozwoju w rozumieniu Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie (praca magisterska pod kierunkiem dr Doroty Karkowskiej, Szafrńska, Z. 2013, *Status prawny życia ludzkiego w prenatalnej fazie rozwoju w wybranych dokumentach Rady Europy*).

Obecnie, w ramach podjętych studiów doktoranckich, pracuję nad socjologiczną i prawną analizą treści wskazanego wyżej traktatu międzynarodowego – Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Godności Istoty Ludzkiej Wobec Zastosowań Biologii i Medycyny: Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, tzw. Europejskiej Konwencji Bioetycznej – sporządzonego w Oviedo (Hiszpania) dn. 4 kwietnia 1997 r. Prowadzona przeze mnie analiza Traktatu opiera się na treści dokumentów ratyfikacyjnych przygotowywanych przez Pełnomocnika Rządu Rzeczypospolitej Polskiej ds. Równego Traktowania (panią Agnieszkę Kozłowską-Rajewicz, urzędującą w latach 2011-2014 i panią Małgorzatę Fuszare, urzędującą od 2014 r.). Przez dokumenty ratyfikacyjne rozumiem nie tylko te, przygotowane przez Pełnomocnika-Wnioskodawcę, ale zaliczam do nich również wszystkie uwagi nadesłane w odpowiedzi na konsultowane pisma przez poszczególne ministerstwa.

W toku prowadzonych badań, odkryłam rozbieżności w treści oficjalnych wersji Konwencji przygotowanych przez Radę Europy w języku angielskim i francuskim a wersją przygotowaną przez Wnioskodawcę w języku polskim. Ujawnione niezgodności terminologiczne w zapisie art. 1, 2 i 15, a także w dwóch miejscach Preambuły, wzbudziły mój niepokój etyczny i ciekawość badawczą. Na łamach tego artykułu chcę przedstawić wyniki dotychczas przeprowadzonej analizy pierwszej wersji wniosku ratyfikacyjnego przygotowanej przez

Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania p. Agnieszkę Kozłowską-Rajewicz w 2012 r. Do tej pory przygotowano trzy uzupełniane i zmieniane w toku konsultacji międzyresortowych wersje dokumentów ratyfikacyjnych. Zasadniczo, zmianom podlegała treść tłumaczenia Konwencji oraz uzasadnienie do niej, przygotowane również przez Pełnomocnika.

Obecnie funkcjonują co najmniej trzy tłumaczenia Konwencji na język polski. Jedno z tłumaczeń zostało opublikowane na oficjalnej stronie Rady Europy. Drugie znajduje się w opracowaniu autorstwa Tadeusza Jasudowicza, Jakuba Czepeka i Julii Kapelańskiej-Pręgowskiej „Międzynarodowe standardy bioetyczne. Dokumenty i orzecznictwo”, przedstawiające stan prawny na dzień 12 maja 2014 r. Wreszcie trzecie tłumaczenie, przygotowane (i poddawane ciągłym zmianom, ostatnia wersja pochodzi z 2014 r.) przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania. Dwie pierwsze wersje Konwencji nie odbiegają znacząco od siebie pod kątem treści i zastosowanej terminologii. Różnice między nimi są nieznaczące pod kątem prawnym. Inaczej jest w przypadku trzeciej wersji, prezentowanej przez Wnioskodawcę projektu ratyfikacyjnego, która stała się centrum moich rozważań i prowadzonej analizy z uwagi na zastosowaną terminologię dotyczącą życia ludzkiego, dalece odbiegającą od tej przyjętej przez Radę Europy. Po dokładnym przestudiowaniu obu tekstów i ich porównaniu mogę zaryzykować stwierdzenie, że przyjęta przez Wnioskodawcę strategia interpretacyjna terminów odnoszących się do życia ludzkiego w najwcześniejszych fazach rozwoju, czyli pojęcie „istota ludzka” i „osoba” posiada znamiona manipulacji językowej. Zmiana znaczenia w/w terminów, zastosowanie ich jako synonimów, stanowi niedopuszczalny błąd merytoryczny posiadający konsekwencje normatywne, wpływające na zakres ochrony życia ludzkiego w fazie pre- i postnatalnej. Ponadto wzbudza dodatkowe kontrowersje etyczne wpływające z próby wprowadzenia „tylnymi drzwiami” zmian prawnych, jak się wydaje korzystnych dla bardzo określonych grup interesu. Tę śmiałą tezę powtórzę i postaram się udowodnić w dalszej treści artykułu.

2. Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie – ogólny zarys charakterystyki dokumentu, proces jej ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polskę

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Godności Istoty Ludzkiej w kontekście Zastosowań Biologii i Medycyny: Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie (Europejska Konwencja Bioetyczna)¹ została sporządzona w Oviedo, 4 kwietnia 1997 r. Weszła w życie 1 grudnia 1999 r., po jej ratyfikacji przez pięć państw. Traktat powstał w odpowiedzi na postępujący rozwój nauk biomedycznych i nowoczesnych technologii, w celu uregulowania ich zastosowań w odniesieniu do życia ludzkiego na każdym etapie jego rozwoju. Na kształt

¹ W pracy stosować będę nazwę skróconą: Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie, którą najczęściej stosuje się w literaturze anglojęzycznej; w publikacjach w języku polskim najczęściej przyjmuje się nazwę: Europejska Konwencja Bioetyczna.

Konwencji wpłynęły poprzedzające ją dokumenty Rady Europy, a także kilkuletnie prace prowadzone przez Komitet Kierowniczy ds. Bioetyki².

Polska podpisała Konwencję 7 maja 1999 r., jednak, jak do tej pory, nie ratyfikowała jej. Oznacza to, że nie jest stroną Traktatu. Od 2012 r. w polskim rządzie toczą się prace nad wnioskiem w sprawie przyjęcia Dokumentu. Etapy procedury traktatowej przyjętej przez Polskę zawierają się w 8 punktach - etapach, zmierzających ostatecznie do ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy międzynarodowej. Pierwszym etapem jest uzyskanie zgody Prezesa Rady Ministrów na przeprowadzenie negocjacji. Następnie w tej samej sprawie należy otrzymać pełnomocnictwo Ministra Spraw Zagranicznych. Na jego podstawie Rada Ministrów wydaje zgodę na podpisanie umowy międzynarodowej. Aby podpisać umowę potrzebne jest pełnomocnictwo Prezesa Rady Ministrów oraz zgoda Rady Ministrów. Wówczas dopiero możliwe jest uchwalenie przez Sejm RP ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację przez Prezydenta RP lub przeprowadzenie odpowiedniego referendum ws. ratyfikacji. Przedostatnią czynnością prawną jest ratyfikowanie traktatu przez Prezydenta RP. Procedurę uznaje się za zakończoną po ogłoszeniu umowy w polskim dzienniku promulgacyjnym (Polska procedura traktatowa, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, dostępne przez:

http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawo_miedzynarodowe/umowy_miedzynarodowe/polska_procedura_traktatowa?printMode=true, (08.05.2015).

Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie została poddana w toku przygotowań do ratyfikacji szeregowi konsultacji międzyresortowych, trwających aż do dziś (stan na dzień 12 marca 2015 r., zgodnie z aktualizacją dokumentów dotyczących wniosku o ratyfikację Konwencji umieszczanych na stronie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów). Do wniosku o ratyfikację Konwencji dołączono wniosek o ratyfikację Protokołu dodatkowego do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Godności Istoty Ludzkiej w Odniesieniu do Zastosowań Biologii i Medycyny w sprawie Zakazu Klonowania Istot Ludzkich, sporządzonego w Paryżu 12 stycznia 1998 r. (CETS Nr. 168). Protokół ten nie będzie jednak przedmiotem moich rozważań i analizy.

W toku prac rządowych powstały trzy wersje wniosków o ratyfikację Konwencji, tyle samo wersji tłumaczeń treści Dokumentu na język polski i uzasadnienia do wniosku. Zgodnie z obowiązującym prawem, przygotowaniem wniosku zajmuje się Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania i to on przedkłada dokumenty Prezesowi Rady Ministrów, a także kieruje komplet dokumentów do konsultacji międzyministerialnych. Po ich przeprowadzeniu, Wnioskodawca powinien ustosunkować się do zgłoszonych uwag i nanieść je na treść konsultowanych dokumentów.

² Więcej w: Biesaga, T. (2006) Europejska Konwencja Bioetyczna. *Medycyna Praktyczna*, (11-12), s. 24-28; o mocnych i słabych stronach Konwencji przeczytać można m.in. w: Kmiecik, B. (2012), Blaski i cienie Konwencji Bioetycznej, *Biotechnologia.pl*, dostępne przez: <http://biotechnologia.pl/bioetyka/aktualnosci/blaski-i-cienie-konwencji-bioetycznej>, 1308 (08.05.2015).

Pełniąca w 2012 r. urząd Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Agnieszka Kozłowska-Rajewicz przygotowała wniosek wraz z uzasadnieniem oraz szeregiem wymaganych dokumentów. Zgodnie z procedurą, pismo z dn. 24 października 2012 r. wraz z załącznikami zostało przesłane do wszystkich resortów, zastrzegając, że brak zgłoszonych uwag w wyznaczonym terminie oznacza akceptację treści przedstawionych dokumentów.

Uwagi zgłosiło 6 z 22 resortów, do których rozesłano wniosek: Ministerstwo Sprawiedliwości (na czele którego stał Jarosław Gowin), Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Jacek Cichocki), Ministerstwo Spraw Zagranicznych (Radosław Sikorski), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (Władysław Kosiniak-Kamysz), Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Barbara Kudrycka), Rzecznik Praw Pacjenta (Barbara Kozłowska). Niezrozumiałym może wydawać się fakt niezgłoszenia żadnych uwag czy komentarzy przez Ministerstwo Zdrowia (reprezentowane wówczas przez Bartosza Arłukowicza) do projektu wniosku, jednego z najważniejszych dla biologii i medycyny traktatów międzynarodowych.

3. Obrona godności, tożsamości i innych podstawowych praw człowieka w perspektywie Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie na przykładzie art. 1, 2 i 15 oraz Preambuły

Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie stawia za priorytet ochronę godności i tożsamości istoty ludzkiej oraz gwarantuje każdej osobie poszanowanie jej integralności oraz innych podstawowych praw i wolności przysługujących każdemu człowiekowi (art. 1). Ponadto, zastrzega wyższość dobra i interesu istoty ludzkiej nad interesem nauki i społeczeństwa (art. 2). Dlatego też Konwencja ogranicza swobodę prowadzonych badań naukowych ze względu na ochronę przysługującą istocie ludzkiej (art. 15).

Pomoc w przybliżeniu podstawowych zasad, celów i przedmiotu Konwencji stanowi Sprawozdanie wyjaśniające do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Godności Ludzkiej w kontekście Zastosowań Biologii i Medycyny: Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie. Nie jest ono narzędziem interpretacyjnym do Konwencji, lecz zbiorem sugestii zebranych przez Komitet Kierowniczy ds. Bioetyki i działającej przy nim Grupy Roboczej, uprawnionych do redagowania treści Traktatu. Sprawozdanie zawiera również propozycje wysunięte przez delegacje zainteresowanych państw. Zebrane informacje pozwalają na doprecyzowanie przedmiotu i celu Traktatu w celu jego lepszego zrozumienia i stosowania (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 24). Poniżej przedstawię wyłącznie te komentarze, które odnoszą się do analizowanych przeze mnie fragmentów Traktatu oraz dwóch, zasadniczych terminów: „istota ludzka” i „osoba”.

Sprawozdanie zostało przygotowane zgodnie z hierarchią Traktatu, zatem wprowadza komentarz do każdego elementu Konwencji zgodnie z kolejnością ich występowania. Pierwszym komentowanym elementem jest tytuł Konwencji, co wskazuje na jego nieprzypadkowość i wagę. W Sprawozdaniu czytamy,

że wprowadzone w tytule pojęcie „istota ludzka” zostało użyte z uwagi na jego „generalny charakter”, a pojęcie „godności istoty ludzkiej”, odnosi się do zasadniczej wartości, stanowiącej „(...) podstawę dla większości wartości podlegających ochronie” na mocy Traktatu (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 26). Jest to zapis dość lakoniczny, nie dający odpowiedzi na zakres terminologiczny pojęcia zastosowanego w tytule Aktu. Zasygnalizowano szczególnie charakter pojęcia „istota ludzka” dla całości Konwencji. Jest to, moim zdaniem, sugestia interpretacyjna oraz wskazanie na nieprzypadkowość rozróżnienia pojęcia „istota” od pojęcia „osoba” w dalszej części Konwencji.

Sprawozdanie otwarcie wskazuje na brak definicji terminu „każda osoba”, występujących w obu oficjalnych wersjach Dokumentu w wersji angielskojęzycznej – *everyone*, a w wersji francuskojęzycznej – *tout personne*. Jednocześnie zaznacza, że są to terminy równoważne. Słowo „równoważny” nie jest synonimem słowa „równoznaczny”. W moim rozumieniu oznacza to, że zarówno termin „istota ludzka” jak i „osoba” są tak samo istotne z punktu widzenia Konwencji. Nie są jednocześnie tożsame ze sobą, nie można stosować ich zamiennie, ponieważ dotyczą dwóch różnych, ale równoważnych z punktu widzenia prawa podmiotów Konwencji.

Sprawozdawca wyjaśnia, że brak określenia desygnatów tych dwóch pojęć jest wynikiem braku jednomyślności wśród państw należących do Rady Europy co do ich faktycznego zakresu znaczeniowego. W konsekwencji zdecydowano o pozostawieniu „(...) prawu krajowemu ewentualnego zadbania o wprowadzenie odpowiednich sprecyzowań istotnych dla skuteczności zastosowania niniejszej Konwencji” (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 28). Jest to zabieg stosowany jeśli nie we wszystkich, to w większości dokumentów Rady Europy, określane mianem tzw. prawa miękkiego, stosującego jedynie zalecenia wobec państw-stron.

Co do treści art. 1, w Sprawozdaniu znajdujemy następujące stwierdzenie: „(...) powszechnie przyjęta jest zasada, zgodnie z którą godność ludzka oraz tożsamość gatunku ludzkiego powinny podlegać poszanowaniu od zapoczątkowania życia” (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 28). Jest to niezwykle ważna uwaga z punktu widzenia omawianej problematyki. Po raz pierwszy uznaje się początek ochrony prawnej przysługującej istocie ludzkiej, określając początek jej egzystencji.

Przypomnę, że art. 1 określa cel i przedmiot całego analizowanego aktu prawnego, a wspomniana ochrona godności i tożsamości przypisana została istocie ludzkiej od początku jej życia. Jeśli poszanowanie tych praw powinno obejmować najwcześniejszy etap rozwoju człowieka, można stwierdzić, że termin „istota ludzka” obejmuje okres życia człowieka od poczęcia. Autor Sprawozdania nie daje jednak wskazówek co do cenzusu czasowego w/w terminu (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 28).

W opracowaniu art. 2, Sprawozdanie stanowi, że w przypadku konfliktu interesów społeczeństwa lub nauki i życia „istoty ludzkiej”, co do zasady, powinno przeważać dobro istoty ludzkiej. Wskazuje się, że zastosowanie tego przepisu będzie miało miejsce przede wszystkim w odniesieniu do prowadzonych badań

i eksperymentów, których przeprowadzanie reguluje V rozdział Konwencji. W tym rozdziale znajduje się art. 15, który również poddaje analizie, porównując jego oryginalny zapis z polskim tłumaczeniem, za który jest odpowiedzialny Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 29).

Sprawozdanie zawiera również bardzo ważną uwagę, która może stanowić wykładnię przy interpretacji treści zapisów normatywnych Konwencji oraz podczas procesu ratyfikacji Traktatu przez zainteresowane państwa (pomimo wcześniejszego zastrzeżenia o braku znamion wskazówek interpretacyjnych w treści Sprawozdania). Jest to stwierdzenie, iż podstawą Konwencji jest właśnie zasada prymatu istoty ludzkiej i w myśl tej wartości należy interpretować każde z pozostałych postanowień Dokumentu. Uwaga ta koresponduje z treścią art. 15, o którym wspomniałam wyżej. Zastrzega on, że wolność prowadzenia badań naukowych nie jest absolutna. Ogranicza ją konieczność respektowania godności i tożsamości istoty ludzkiej oraz konieczność zagwarantowania każdej osobie jej integralności i innych, podstawowych wolności (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 43).

W odniesieniu do Preambuły Dokumentu, autor Sprawozdania wyjaśnia: „Zawarte w tych dokumentach [dokumenty międzynarodowe wymienione na początku Preambuły – przyp. Z. S.-C.] zasady pozostają podstawą naszej koncepcji praw człowieka. Właśnie dlatego figurują one na czele preambuły Konwencji, dla której stanowią konieczne oparcie” (Jasudowicz, Czepek, Kapelańska-Pręgowska, 2014, s. 27). W dalszej części pracy, dotyczącej uwag skierowanych przez Rzecznika Praw Pacjenta do wniosku ratyfikacyjnego, odniosę się do niektórych z wymienionych w treści Preambuły dokumentów, korespondujących z kluczowymi dla mnie terminami „istota ludzka” i „osoba”.

4. Analiza porównawcza zmian dokonywanych w treści wniosku o ratyfikację oraz jego uzasadnienia w polskim tłumaczeniu Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie w toku procesu ratyfikacyjnego

Poniżej znajduje się analiza porównawcza zmian dokonywanych w treści wniosku o ratyfikację Konwencji oraz przygotowanego do niego uzasadnienia przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, dla której podstawą jest tekst oficjalny Traktatu w języku angielskim i francuskim, a także tłumaczenie na język polski zamieszone na stronie Rady Europy. W treści artykułu zamieściłam aneks zawierający tabele porównawcze dla każdego z artykułów i wybranych dwóch fragmentów Preambuły we wszystkich w/w językach, w celu uporządkowanego i lepszego przedstawienia charakteru zmian naniesionych w pierwszej wersji tłumaczenia Konwencji przez Wnioskodawcę.

4.1. Treść tłumaczenia art. 1 Konwencji oraz uzasadnienia wniosku, przygotowanych przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania

Poniżej przedstawiłam oficjalną wersję Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie w języku angielskim i francuskim, które są dostępne w wersji elektronicznej na stronie Rady Europy oraz dwie wersje polskojęzyczne. Pierwsza, również dostępna na stronie Rady, druga przygotowana przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, którą poddałam krytycznej analizie.

Jako pierwszy przedstawiłam art. 1 Konwencji wraz z uzasadnieniem wniosku o ratyfikację, w którym Wnioskodawca odnosi się do tego zapisu. Poniższa tabela ilustruje treść wersji oficjalnej oraz treść wersji polskojęzycznych z uwzględnieniem zmian terminologicznych jakie zawiera polski przekład.

Tabela 1: Art. 1 Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, zestawienie wersji językowych omówionych w powyższym artykule (opracowanie własne – Z. S.-C.)

Tłumaczenia art. 1 Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie	Zastosowane terminy	
	„istota ludzka”	„osoba”
Oficjalna wersja angielskojęzyczna		
<p>Article 1 - Purpose and object Parties to this Convention shall protect the dignity and identity of <u>all human beings</u> [podkreślenie Z. S.-C.] and guarantee <u>everyone</u> [podkreślenie Z. S.-C.], without discrimination, respect for their integrity and other rights and fundamental freedoms with regard to the application of biology and medicine. Each Party shall take in its internal law the necessary to give effect to the provisions of this Convention.</p>	human being	everyone
Oficjalna wersja francuskojęzyczna		
<p>Article 1 – Object et finalité Les Parties à la Convention protègent <u>l'être humain</u> [podkreślenie Z. S.-C.] dans sa dignité et son identité et garantissent à <u>toute personne</u> [podkreślenie Z. S.-C.], sans discrimination, le respect de son intégrité et de ses autres droits et Liberty fondamentales à l'égard des applications de la biologie et de la médecine. Chaque Partie prend dans son dront interne les mesures nécessaires pour Donner effet aux dispositions de la présente Convention.</p>	l'être humain	toute personne

Wersja polskojęzyczna		
Artykuł 1 (Cel i przedmiot) Strony niniejszej Konwencji chronią godność i tożsamość <u>istoty ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.] i gwarantują każdej <u>osobie</u> [podkreślenie Z. S.-C.], bez dyskryminacji, poszanowanie dla jej integralności oraz innych podstawowych praw i wolności wobec zastosowań biologii i medycyny. Państwa-Strony podejmą w prawie wewnętrznym konieczne środki w celu zapewnienia skuteczności przepisów niniejszej Konwencji.	istota ludzka	osoba
Wersja polskojęzyczna, przedstawiona przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania		
Artykuł 1 Cel i przedmiot Strony niniejszej konwencji chronią godność i tożsamość <u>osoby ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.] i gwarantują każdej <u>osobie</u> [podkreślenie Z. S.-C.], bez dyskryminacji, poszanowanie dla jej integralności oraz innych podstawowych praw i wolności wobec zastosowań biologii i medycyny. Państwa-Strony podejmą w prawie wewnętrznym konieczne środki w celu zapewnienia skuteczności przepisów niniejszej konwencji.	osoba ludzka	osoba

W treści wniosku przygotowanego przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania Agnieszkę Kozłowską-Rajewicz, osobę odpowiedzialną za zgodność tłumaczenia Konwencji z oryginałem, znalazł się przedstawiony powyżej jako czwarty przekład z języków oryginalnych tekst aktu prawnego w języku polskim. Nawet pobieżna analiza powyższych fragmentów Konwencji ujawnia nieścisłości terminologiczne, które w świetle aktu prawnego stanowią niedopuszczalny błąd normatywny, zmieniający w znaczący sposób brzmienie Dokumentu. Zanim przejdę do kwestii dotyczących bezpośrednio treści art. 1, odniosę się do ogólnej uwagi dotyczącej rozdziału I Konwencji, poczynionej przez Wnioskodawcę w treści uzasadnienia, w którym czytamy:

W rozdziale I Konwencja proklamuje fundamentalne zasady o charakterze ogólnym, przez pryzmat których należy rozpatrywać każde z jej szczegółowych postanowień: ochrona godności i tożsamości istoty ludzkiej oraz gwarancja poszanowania integralności, jak również innych podstawowych praw i wolności każdej osoby; zasada prymatu istoty ludzkiej wobec wyłącznych interesów nauki i społeczeństwa (...) (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 3)

Zastanawia niekonsekwencja wprowadzanych pojęć, która skutkuje chaosem terminologicznym i normatywnym w obrębie jednego wniosku ratyfikacyjnego. Brak konsekwencji wpływa na obniżenie jakości merytorycznej przygotowanego dokumentu oraz wskazuje na brak rzetelności oraz powierzchowność Wnioskodawcy. Taka postawa nie może zostać niczym usprawiedliwiona, ponieważ Wnioskodawca jest odpowiedzialny za opracowanie dokumentu międzynarodowego pod ratyfikację przez Rząd Polski. Wszelka powierzchowność w tej kwestii przekłada się na poważne konsekwencje prawne – tak na poziomie prowadzonych konsultacji międzyministerialnych, jak i w późniejszym etapie ratyfikacji dokumentu oraz w toku opracowywanych i wprowadzanych zmian legislacyjnych do prawa wewnętrznego.

Wnioskodawca zdaje się korzystać z tłumaczeń innych niż to, za które jest odpowiedzialny, o czym świadczy treść uzasadnienia dokumentów ratyfikacyjnych dotycząca art. 1 Konwencji. Wnioskodawca utrzymuje, że: „(...) Przedmiotowy artykuł określa zakres i cel Konwencji. Celem Konwencji jest zagwarantowanie poszanowania praw oraz podstawowych wolności każdej osoby, a w szczególności jej integralności oraz ochrona godności i tożsamości «istot ludzkich» w tym zakresie” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 5-6). Jest to zapis zgodny z prawdą, czyli oficjalną treścią Konwencji, natomiast zupełnie sprzeczny z treścią Konwencji przytoczoną we wniosku. W swoim komentarzu do Traktatu, Pełnomocnik Rządu słusznie zauważa, że nigdzie w Dokumencie nie przedstawiono legalnej definicji pojęcia „każda osoba”. Jednak nieuprawnione jest stanowisko Wnioskodawcy, jakoby: „Użyte w tym artykule terminy «każda osoba» oraz «istota ludzka» mają takie samo znaczenie i występują w angielskiej i francuskiej wersji językowej Konwencji (...)” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 5-6). Po raz kolejny przytoczę argument, że gdyby tak rzeczywiście było, Rada Europy nie wprowadzałaby dwóch pojęć w treści Aktu oraz nie odwoływałaby się do nich już w tytule Konwencji.

Wnioskodawca kontynuuje: „W związku z tym, iż żadna z konwencji Rady Europy nie zawiera definicji «każdej osoby» oraz «istoty ludzkiej», to do celów przedmiotowej Konwencji zostaną one zdefiniowane w ustawodawstwie krajowym” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 5-6). Jest to słuszna uwaga, którą można wdrożyć w życie, ale jedynie po dokonaniu tzw. deklaracji interpretacyjnej (o której w dalszej części pracy) jeszcze przed ratyfikacją Traktatu.

W dalszej części uzasadnienia czytamy jakoby: „W Konwencji wskazano powszechnie uznawaną zasadę, iż obowiązek poszanowania godności i tożsamości istoty ludzkiej następuje od momentu poczęcia jej życia” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 5-6), co nie jest prawdą. *Expressis verbis* nigdzie na kartach Konwencji nie znajduje się taki zapis. Można byłoby wysunąć taki wniosek jedynie po analizie przepisów, na które Konwencja odwołuje się w Preambule. Zapis o ochronie życia ludzkiego przed urodzeniem znajduje się w Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dn. 20 listopada 1989 r. Jednak nie podano tam momentu rozpoczęcia ochrony „istoty ludzkiej”, a zatem stwierdzenie, że rozpoczyna się ona w momencie poczęcia może zostać potraktowane jako nadinterpretacja. Zdziwiał fakt

powoływania się na inne brzmienie artykułów prawnych w treści uzasadnienia dokumentów ratyfikacyjnych, do których załącza się tłumaczenie odbiegające od oryginału. W takiej sytuacji trudno jest stwierdzić, jakie jest rzeczywiste stanowisko Wnioskodawcy oraz jaką koncepcję interpretacyjną przyjmuje. Już nasuwająca się sugestia przyjęcia określonego stanowiska wobec aktu prawnego, który powinien być możliwie najbardziej neutralny, pozbawiony kontrowersji etycznych, jest niewłaściwa. A pojawienie się jej wypływa właśnie z analizy treści konsultowanych międzyresortowo dokumentów. Najprościej byłoby stwierdzić, że Wnioskodawca w sposób mało staranny, pobieżny i nieskrupulatny przygotował wniosek. Takie stwierdzenie oznaczałoby, że jest to przypadek. Z analizy pozostałych czterech fragmentów Konwencji wnioskuję, że nie można mówić tutaj o niefortunnym zbiegu okoliczności i „omyłce pisarskiej”, a o celowym działaniu. Takie stanowisko umacnia dodatkowo kształt dokumentów po zgłoszonych uwagach ministerialnych, o czym piszę na końcu pracy.

4.2. Treść tłumaczenia art. 2 Konwencji oraz uzasadnienia wniosku, przygotowanych przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania

Nieścisłości i zastrzeżenia można kierować także w stosunku do treści tłumaczenia art. 2 oraz uzasadnienia odnoszącego się do tego zapisu. Wnioskodawca zauważa, że art. 2 „(...) potwierdza prymat interesu istoty ludzkiej nad wyłącznym interesem nauki lub społeczeństwa (...)” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 6). Jest to niemalże powtórzenie treści artykułu. W dalszej części wypowiedzi stwierdza, że: „Zasada prymatu istoty ludzkiej leży u podstaw całej Konwencji, której celem jest zapewnienie ochrony praw człowieka i godności istoty ludzkiej, i wszystkie jej artykuły muszą być interpretowane zgodnie z tą zasadą” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 6), co jest błędem merytorycznym i normatywnym. Ponownie Wnioskodawca wykazuje się kompletnym niezrozumieniem pojęć i niekonsekwencją ich stosowania, nawet według własnych założeń i toku rozumowania. Przypomnę tylko, ponieważ art. 1, do którego odnosi się powyższy cytat został omówiony wcześniej, że istocie ludzkiej, w myśl Konwencji przysługuje ochrona godności i tożsamości, a każdej osobie poszanowanie integralności oraz innych podstawowych praw i wolności.

Ponownie, choć nie jest to przedmiotem niniejszej pracy, odwołam się do tej części uzasadnienia, która stanowi o przełożeniu prawa międzynarodowego na obecnie obowiązujące prawo krajowe. Robię to w tym celu, aby spróbować zobrazować tok rozumowania Wnioskodawcy przy przygotowywaniu dokumentów ratyfikacyjnych.

W części uzasadnienia dotyczącej sposobu, w jaki Konwencja dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym, Wnioskodawca stwierdza, że art. 37b ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271, z późn. zm.), że „«badanie kliniczne przeprowadza się, uwzględniając, że dobro pacjenta jest nadrzędne w stosunku do interesu nauki lub społeczeństwa». Przepis ten uwzględnia więc prymat istoty

ludzkiej nad interesem społeczeństwa lub nauki (...)" (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 39). Czy nie wynika z tego zapisu, że termin „pacjent” stosowany jest wymiennie (jest synonimem) pojęcia „istota ludzka” w rozumieniu Wnioskodawcy?

Tabela 2: Art. 2 Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, zestawienie wersji językowych omówionych w powyższym artykule (opracowanie własne – Z. S.-C.)

Tłumaczenia art. 2 Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie	Zastosowane terminy	
	„istota ludzka”	„osoba”
Oficjalna wersja angielskojęzyczna		
Article 2 – Primacy of the human being The interests and welfare of the <u>human being</u> [podkreślenie Z. S.-C.] shall prevail over the sole interest of society or science.	human being	—
Oficjalna wersja francuskojęzyczna		
Article 2 – Primauté de l'être humain L'intérêt et le bien de <u>l'être humain</u> [podkreślenie Z. S.-C.] doit prévaloir sur le Seul intérêt de la Société ou de la science.	l'être humain	—
Wersja polskojęzyczna		
Artykuł 2 (Prymat istoty ludzkiej) Interes i dobro <u>istoty ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.] przeważa nad wyłącznym interesem społeczeństwa lub nauki.	istota ludzka	—
Wersja polskojęzyczna, przedstawiona przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania		
Artykuł 2 Prymat istoty ludzkiej Interes i dobro <u>osoby ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.] przeważa nad wyłącznym interesem społeczeństwa lub nauki.	—	osoba ludzka

W dalszej części, odnoszącej się art. 22 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, czytamy, że „(...) korzyści lecznicze lub poznawcze oraz celowość i sposób przeprowadzania eksperymentu muszą być zasadne w świetle aktualnego stanu wiedzy i zgodnie z zasadami etyki lekarskiej. Jednak przeprowadzenie takiego eksperymentu nie będzie możliwe bez zgody osoby biorącej w niej udział”. W komentarzu do art. 27 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz art. 27 ust. 2 i 3, Wnioskodawca utrzymuje, że potwierdzają one „(...) zasadę prymatu istoty ludzkiej, która posiada swobodę w podejmowaniu przez siebie decyzji dotyczącej rozporządzania swoim ciałem” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 40).

4.3. Treść tłumaczenia art. 15 Konwencji oraz uzasadnienia wniosku, przygotowanych przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania

Tabela 3: Art. 15 Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, zestawienie wersji językowych omówionych w powyższym artykule (opracowanie własne – Z. S.-C.)

Tłumaczenia art. 15 Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie	Zastosowane terminy	
	„istota ludzka”	„osoba”
Wersja angielskojęzyczna, umieszczona na stronie Rady Europy		
Article 15 – General rule Scientific research in the field of biology and medicine shall be carried out freely, subject to the provisions of this Convention and the Other legal provisions ensuring the protection of the <u>human being</u> [podkreślenie Z. S.-C.].	human being	—
Wersja francuskojęzyczna, umieszczona na stronie Rady Europy		
Article 15 – Règle générale Le recherche scientifique dans la domaine de la biologie et de la médecine s'exerce librement sous réserve des dispositions de la présente Convention et des autres dispositions juridiques qui assurent la protection de <u>l'être humain</u> [podkreślenie Z. S.-C.].	l'être humain	—
Wersja polskojęzyczna		
Artykuł 15 (Postanowienia ogólne) Badania naukowe w dziedzinie biologii i medycyny prowadzone są w sposób swobodny, z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konwencji i innych przepisów zapewniających ochronę <u>istoty ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.].	istota ludzka	—
Wersja polskojęzyczna, przedstawiona przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania		
Artykuł 15 – Postanowienia ogólne Badania naukowe w dziedzinie biologii i medycyny prowadzone są w sposób swobodny, z zastrzeżeniem postanowień niniejszej konwencji i innych przepisów zapewniających ochronę <u>osoby ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.].	—	osoba ludzka

Nieścisłości, a właściwie błędy w tłumaczeniu pojawiają się również w treści art. 15 przygotowanego przez Wnioskodawcę, który utrzymuje, że: „(...) W dziedzinie badań medycznych ograniczają ją [swobodę prowadzenia badań naukowych – przyp. Z. S.-C.] prawa podstawowe przysługujące badanym osobom, wyrażone w szczególności w postanowieniach Konwencji oraz innych przepisach

prawnych zapewniających ochronę osoby ludzkiej” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 21). Tymczasem, jak wynika z analizy poprzednich artykułów, prymat wobec interesów nauki i społeczeństwa przysługuje nie tyle osobie, co istocie ludzkiej. Jednak powyższy zapis jest zgodny z przyjętą koncepcją widoczną w tłumaczeniu tekstu – konsekwentnie zamieniane jest pojęcie „istota ludzka”, terminem „osoba”. Potwierdza to dalsza część wypowiedzi w uzasadnieniu: „(...) zgodnie z art. 1 Konwencji jej celem jest ochrona godności i tożsamości osoby ludzkiej i zagwarantowanie każdej osobie, bez dyskryminacji, poszanowania dla jej integralności oraz innych podstawowych praw i wolności” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 21).

W części uzasadnienia dotyczącej sposobu, w jaki Konwencja dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym, Wnioskodawca odnosi się do uregulowań prawnych z zakresu biomedycyny już obecnych w prawie krajowym, a także zwraca uwagę na potrzebne zmiany w tym zakresie (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 68).

4.4. Treść wybranych fragmentów Preambuly Konwencji przygotowanych przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania

Tabela 4: Wybrane dwa fragmenty Preambuly Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, zestawienie wersji językowych omówionych w powyższym artykule (opracowanie własne – Z. S.-C.)

Tłumaczenia fragmentu Preambuly Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie	Zastosowane terminy	
	„istota ludzka”	„osoba”
Wersja angielskojęzyczna, umieszczona na stronie Rady Europy		
1. (...) Convinced of the need to respect the <u>human being</u> [podkreślenie Z. S.-C.] both as an individual and as a member of the human species and recognising the importance of ensuring the dignity of the human being (...) 2. (...) Resolving to take such measures as are necessary to safeguard human dignity and the fundamental rights and freedoms of the individual with regard to the application of biology and medicine (...)	human being	—
Wersja francuskojęzyczna, umieszczona na stronie Rady Europy		
1. (...) Convaincus de la nécessité de respecter l' <u>être humain</u> [podkreślenie Z. S.-C.] à la fois comme individu et dans son appartenance à l'espèce humaine et reconnaissant l'importance d'assurer sa dignité (...) 2. (...) Résolus à prendre, dans le domaine des applications de la biologie et de la médecine, les mesures propres à garantir la dignité de l' <u>être</u>	l'être humain	personne

<u>humain</u> [podkreślenie Z. S.-C.] et les droits et liberté fondamentaux de la <u>personne</u> [podkreślenie Z. S.-C.] (...)		
Wersja polskojęzyczna umieszczona na stronie Rady Europy		
1. (...) przekonanie o konieczności poszanowania <u>osoby ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.], zarówno jako jednostki, jak i przedstawiciela gatunku ludzkiego oraz uznając znaczenie zapewnienia godności jednostce ludzkiej (...) 2. (...) w zamiarze stworzenia koniecznych środków gwarantujących godność ludzką i podstawowe prawa i wolności człowieka w dziedzinie zastosowań biologii i medycyny (...)	—	osoba ludzka
Wersja polskojęzyczna, przedstawiona przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania		
1. (...) przekonanie o konieczności poszanowania <u>osoby ludzkiej</u> [podkreślenie Z. S.-C.], zarówno jako jednostki, jak i przedstawiciela gatunku ludzkiego oraz uznając znaczenie zapewnienia godności jednostce ludzkiej (...) 2. (...) w zamiarze stworzenia koniecznych środków gwarantujących godność ludzką i podstawowe prawa i wolności człowieka w dziedzinie zastosowań biologii i medycyny (...)	—	osoba ludzka

Wnioskodawca lakonicznie skomentował rolę Preambuły uzasadniając niejako, że nie wymaga ona wdrożenia do przepisów prawa krajowego, ponieważ jedynie wskazuje na kierunek regulacji, a nie na ich treść. Po lekturze tłumaczenia wykonanego przez Rzecznika ds. Równego Traktowania, poddaję jednak tę tezę w wątpliwość. (zmiany w tłumaczeniu i znaczeniu terminów „istota ludzka” i „osoba”).

Dla pełnego przedstawienia znaczenia wprowadzonych w polskim tłumaczeniu zmian (manipulacji) terminologicznych, należy przedstawić rolę, jaką pełni preambuła w aktach normatywnych. Jest ona wstępem do aktu normatywnego, w tym przypadku do umowy międzynarodowej. Do stałych, charakterystycznych elementów preambuły należą: określenie motywów i okoliczności powstania aktu, wyszczególnienie celów i funkcji aktu. Co istotne w świetle analizowanej pod kątem językowym Konwencji, preambuła może tworzyć integralną całość z aktem prawnym lub „(...) być środkiem pomocniczym w stosowaniu prawa” (Słownik Encyklopedyczny, 2001, „preambuła”, s. 317). Nie można zatem pomijać lub bez konsekwencji prawnych zmieniać jej treści. To, czy preambuła może stanowić bezpośrednie źródło zasad prawnych lub

zwykłych norm prawnych, jest kwestią sporną w dziedzinie prawniczej (Morawski, 2006, s. 139).

5. Przedstawienie i analiza uwag zgłoszonych przez poszczególne ministerstwa do treści tłumaczenia oraz uzasadnienia do wniosku ratyfikacyjnego Konwencji w odniesieniu do art. 1, 2 i 15 oraz Preambuły

W tej części artykułu przedstawię i poddam analizie uwagi zgłoszone przez resorty, które odpowiedziały na pismo Wnioskodawcy. Spośród uwag wszystkich ministerstw wybrałam jedynie te, które korespondują z przewodnią problematyką poruszaną przeze mnie, czyli dotyczącą zawartości merytorycznej i normatywnej treści art. 1, 2 i 15 oraz wybranych dwóch fragmentów Preambuły.

5.1. Uwagi zgłoszone przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (MSW), po zapoznaniu się z treścią tłumaczenia oraz uzasadnieniem do projektu ratyfikacyjnego Konwencji, zasugerowało uwagi, z których najważniejsze z punktu widzenia prowadzonej analizy przedstawiłam poniżej, na podstawie pisma MSW z dn. 4 listopada 2012 r.

Resort Spraw Wewnętrznych zasugerował wprowadzenie ujednoczenia terminów zastosowanych w tłumaczeniu, odnoszących się do życia ludzkiego – „istota ludzka”, „osoba ludzka” – sprowadzenia ich do pojęcia „istota ludzka”, jako tłumaczenia stosowanego w Konwencji ang. „human being”. Swoje stanowisko motywuje stosowaniem tego pojęcia w innych aktach normatywnych, wśród których wymienia: ustawę z dn. 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6, poz. 69), Międzynarodowy Pakiet Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167), Konwencję o prawach dziecka, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dn. 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526), Konwencję w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10 grudnia 1984 r. (Dz. U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378). Poniżej przytoczyłam treść proponowanych przez MSW przepisów prawnych w celu dokładniejszego przedstawienia zakresu znaczeniowego terminu „istota ludzka”, jaki te dokumenty wniosłyby do interpretacji art. 1 ust. 1 Konwencji.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, art. 2. pkt. 1. „dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletniości” (ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka). Przepis ten określa zatem jasno granice czasowe, jakim podlega analizowane pojęcie. W myśl tego zapisu „istotą” byłby również człowiek narodzony, aż do momentu osiągnięcia pełnoletniości – i tu pojawiałaby się rozbieżność między krajami europejskimi, gdyż nie we wszystkich krajach za osobę pełnoletnią uważa się osiemnastolatka, jak ma to miejsce w naszym prawie krajowym.

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dn. 19 grudnia 1966 r., w art. 6 pkt. 1 stanowi: „Każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia. Prawo to powinno być chronione przez ustawę. Nikt nie może być samowolnie pozbawiony życia”. Jest to przepis wskazujący na zakres ochrony prawnej przysługujący podmiotowi, jednak nie definiujący kim w myśl Paktu on jest. Można domniemywać, że ochrona ta przysługuje „istocie ludzkiej” od momentu zapoczątkowania jej życia. Jeśli przyjęlibyśmy tę interpretację, oznaczałoby to, że od poczęcia życie ludzkie jest chronione prawnie. Czy takie rozumienie przytoczonego artykułu oznaczałoby zakaz dokonywania tzw. zabiegu przerywania ciąży? Czy wprowadzona ochrona podlegałaby ograniczeniom? Trudno na te pytania odpowiedzieć jednoznacznie. Można jedynie domyślać się, że przepisy prawa międzynarodowego nie mogłyby wprowadzać tak daleko idącej ochrony życia poczętego, z uwagi na różnice legislacyjne i światopoglądowe poszczególnych państw.

Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. w swojej Preambule, za przyjętą wcześniej Deklaracją Praw Dziecka powtarza: „(...) dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu”. Natomiast w art. 1 wprowadza definicję pojęcia „dziecko”, obejmując nim: „(...) każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletniość”. Wnosząc z powyższych zapisów prawnych, zgodnie z brzmieniem Konwencji o prawach dziecka, „istotą ludzką” jest dziecko przed urodzeniem do ukończenia 18 roku życia, chyba że przepisy stanowią inaczej. Prawodawca określił zatem jasno granice czasowe (wiek) dziecka, w których podlega ono ochronie prawnej, nie pozostawiając wątpliwości interpretacyjnych.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych powołało się również na zapis Konwencji w sprawie zakazu tortur, która w Preambule stwierdza: „(...) uznając, że prawa te [określone w Konwencji: wolność, sprawiedliwość, powszechny pokój – Z. S.-C.] wynikają z godności właściwej istocie ludzkiej”. Konwencja nie określa kim jest w jej rozumieniu „istota ludzka”. Z wcześniejszego zapisu Preambuły możemy jedynie wnioskować, że jest ona członkiem rodu ludzkiego. Jednak brak wskazań co do początku i zakresu ochrony tego podmiotu prawa. Zastanawia również fakt, że wśród wymienionych praw brakuje (podstawowego) prawa do życia.

Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie powołuje się w treści swojej Preambuły jedynie na dwa z wyżej przytoczonych aktów prawnych: Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencję o prawach dziecka. Zrozumiałym jest, że nie może powołać się na polską ustawę o Rzeczniku Praw Dziecka, gdyż jest to element prawa wewnętrznego. Natomiast zastanawiające jest, czemu nie powołuje się na treść międzynarodowej Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur. Być może uznano, że byłoby to bezzasadne, skoro Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie dotyczy wyłącznie kwestii z zakresu nauk biomedycznych. Skoro jednak zakazuje się prowadzenia

niezgodnych z prawem międzynarodowym określonym w Konwencji eksperymentów medycznych na materiale ludzkiego pochodzenia, to czy nie warto byłoby odwołać się także do przepisów zawartych w Konwencji przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ?

Pomimo próby umocowania przedstawionego przez MSW stanowiska, sugerującego wprowadzenie wyłącznie jednego terminu („istota ludzka”) w miejsce obecnie występujących dwóch, nie wydaje się ono słuszne i zasadne. Pozostaję na stanowisku, że Rada Europy nie bez przyczyny wprowadziła do treści Konwencji dwa różne terminy i ten podział konsekwentnie zachowuje w całym Dokumentcie.

Z drugiej strony, odwołanie się przez polskiego ustawodawcę w interpretacji przepisów Konwencji na wymienione przez MSW akty prawa międzynarodowego i polskiego byłoby o tyle ważne, że dookreślałoby znaczenie spornego terminu co do początku, końca oraz zakresu przysługującej ochrony prawnej. Aby jednak móc posługiwać się taką interpretacją, Rzeczpospolita Polska musiałaby zgłosić tzw. deklarację interpretacyjną do art. 1 ust. 1 Konwencji, do czego wrócić przy omawianiu uwag zgłoszonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

5.2. Uwagi zgłoszone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS), w odpowiedzi na pismo Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania w sprawie konsultacji nad wnioskiem ratyfikacyjnym Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie oraz Protokołu dodatkowego do Konwencji w sprawie zakazu klonowania istot ludzkich, zgłosił swoje uwagi w dwóch pismach z dn. 9 i 22 listopada 2012 r.

Resort zgłosił zastrzeżenia m.in. co do treści tłumaczenia art. 1 i 2 Konwencji przedstawionego w uzasadnieniu do wniosku. Po pierwsze, zwrócono uwagę na kolejność wymienionych przez Wnioskodawcę celów Konwencji. Podkreślono, że „(...) najważniejszym celem konwencji jest ochrona godności i tożsamości każdej osoby, kolejność przedstawiania celów powinna być zgodna z kolejnością przyjętą w art. 1 ust. 1” (Uwagi MPiPS, 2012, s. 2). Wydawałoby się, że przedstawienie celów w innej niż pierwotna, wskazana przez prawodawcę, kolejność nie stanowi błędu. Jednak w przypadku tego Aktu normatywnego okazuje się zasadnicza, gdyż dotyczy dwóch różnych podmiotów prawa – „istoty ludzkiej” i „osoby ludzkiej”.

Niestety Ministerstwo, powołując się na kolejność wymienionych praw, odwoływało się do treści tłumaczenia Konwencji przygotowanej przez Wnioskodawcę, która nie jest tożsama z oficjalną wersją tego dokumentu. W opracowanym przez PRzRT tłumaczeniu terminy „istota ludzka” i „osoba” zostały zastąpione określeniami „osoba ludzka” i „osoba”.

Dodatkowo, MPiPS wskazuje na następujący zapis, znajdujący się w treści uzasadnienia do wniosku ratyfikacyjnego przygotowanego przez PRzRT: „W konwencji wskazano powszechnie uznawaną zasadę, iż obowiązek poszanowania godności i tożsamości istoty ludzkiej następuje od momentu rozpoczęcia jej życia” (Uzasadnienie do wniosku, 2012, s. 6). Zdanie to nie jest

zgodne z prawdą. W Konwencji ono nie występuje. MPiPS proponuje zastąpienie go następującym zapisem: „Konwencja opiera się na powszechnie uznanej zasadzie poszanowania godności i tożsamości każdej osoby” (Uwagi MPiPS, 2012, s. 3), co byłoby zgodne z przyjętą w treści przygotowanego tłumaczenia koncepcją.

Mogłoby się wydawać, że MPiPS pomija błędy znajdujące się w art. 1 i 2. tłumaczenia Konwencji. Choć ich tak nie nazywa, sugeruje zastosowanie zmian terminologicznych w następujących miejscach. Zauważono, że w dołączonym do wniosku ratyfikacyjnego tłumaczeniu nie ma pojęcia „istota ludzka” w miejscach, gdzie w wersji oryginalnej Dokumentu występuje angielskie pojęcie „human being”. Zgłaszające uwagi Ministerstwo zaproponowało, aby ang. termin „human being” tłumaczyć w treści polskiej wersji Konwencji albo jako „osoba”, albo jako „istota ludzka”. Zwrócono również uwagę na niepoprawność terminu „osoba ludzka”. Zaproponowano także, aby angielski termin „everyone” tłumaczyć jako „każdy” (Uwagi MPiPS, 2012, s. 2, 11).

Ministerstwo zwróciło również uwagę na nieścisłość w wypowiedzi dotyczącej treści art. 2. Wnioskodawca dokonał w rozumieniu MPiPS nadinterpretacji, dodając w omówieniu treści artykułu zwrot „pozostałych interesach” (Uwagi MPiPS, 2012, s. 3), co znacznie rozszerza znaczenie prawne tego artykułu.

Po konferencji uzgodnieniowej do projektu wniosku o ratyfikację Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, która odbyła się 14 listopada 2012 r., Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przekazało Pełnomocnikowi Rządu ds. Równego Traktowania kolejną serię uwag dotyczących m.in. art. 1 ust. 1. Zasadniczo podtrzymano wcześniej zgłoszone uwagi. Resort wskazał na konieczność dokładnego odzwierciedlenia treści powyższego artykułu „(...) w oparciu o poprawne i jednolite w całej konwencji tłumaczenie terminów: «human being» i «everyone»” (Uwagi dodatkowe MPiPS, 2015, s. 1). Przyjęcie takiego zapisu wiąże się z potrzebą wykreślenia błędnego stwierdzenia o rzekomej tożsamości obu terminów, które posiadają różny zakres ochrony. Stosowanie ich jako zamienników, pomimo braku określenia ich desygnatów w treści Konwencji, jest błędem. Brak definicji terminów, jak wyjaśnia MPiPS, jest zabiegiem celowym, mającym na względzie swobodę państw-stron Konwencji w dookreśleniu zakresu ochrony przyznawanej istocie ludzkiej i osobie. Strona zgłaszająca uwagi podkreśla również, że „(...) konwencja nie definiuje także terminu «każdy», należy więc uznać, że konwencję stosuje się do wszystkich osób znajdujących się na obszarze podlegającym jurysdykcji danego państwa-strony (analogicznie do Konwencji o ochronie praw człowieka)” (Uwagi dodatkowe MPiPS, 2012, s. 1).

5.3. Uwagi zgłoszone przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) wniosło uwagi związane z zawartością merytoryczną tekstu tłumaczenia Konwencji w odniesieniu do analizowanych terminów w piśmie z dn. 9 listopada 2012 r.

MNiSW wskazuje, że utrzymywanie przez Wnioskodawcę projektu ratyfikacyjnego, iż określenia „istota ludzka” i „każda osoba” mają takie samo znaczenie, wydaje się nieuzasadnione, bowiem gdyby tak było, w tekście konwencji występowałby jeden termin. Przyjęte przez Ministerstwo stanowisko jest zgodne z prezentowanym przeze mnie założeniem o celowości umieszczenia w treści Traktatu dwóch równoważnych, ale nie równych, nie tożsamyh kategorii podmiotów prawnych.

Ministerstwo słusznie zauważa, że wprowadzenie dwóch pojęć o tym samym znaczeniu byłoby błędem normatywnym. Zdaniem Resortu, rozróżnienie dwóch kategorii podmiotów, także w tytule Konwencji, jest zasadnicze. Zgodnie z interpretacją MNiSW „(...) termin «istota ludzka» odnosi się do rozwijającego się ludzkiego indywiduum od momentu zaistnienia nowego życia do śmierci określonego organizmu, zaś nazwą «osoba» objęte są jedynie desygnaty nazwy «istota ludzka» w postnatalnych stadiach rozwoju”.

5.4. Uwagi zgłoszone przez Rzecznika Praw Pacjenta

Przedstawione w piśmie z dn. 9 listopada 2012 r. przez Rzecznika Praw Pacjenta (RPP) uwagi do konsultowanych treści ujęte zostały z perspektywy sprawowanego urzędu, dlatego ich oś stanowi ochrona praw pacjentów wynikająca bezpośrednio z treści Traktatu, jak i kwestie związane z dostosowaniem przepisów prawa polskiego do norm konwencyjnych. Ostatni punkt z wymienionych jest w świetle niniejszej pracy drugorzędny, dlatego pomijam jego omówienie. Istotne dla moich rozważań jest stanowisko zajęte przez Rzecznika ws. zastosowanych w Konwencji terminów odnoszących się do faz rozwojowych człowieka: „istota ludzka” i „osoba ludzka”.

Rzecznik Praw Pacjenta porusza to zagadnienie w kontekście art. 1, 2 i 18 Konwencji oraz Wprowadzenia do Uzasadnienia. W komentarzu do przedstawionego przez Pełnomocnika Rządu Wprowadzenia do dokumentów ratyfikacyjnych, powołując się na analizę prawną prof. Doroty Karkowskiej (Karkowska, D., 2004, s. 65-66), RPP zauważa, że Konwencja odnosi się do podstawowych zasad etycznych, wśród których najważniejsza to „(...) ochrona godności istoty/osoby ludzkiej” (Uwagi RPP, 2012, s. 1). Zarówno w omówieniu art. 1., jak i 2., RPP nie zgłasza zastrzeżeń do terminologii użytej w tłumaczeniu oraz uzasadnieniu wniosku ratyfikacyjnego. Uznaje za fundamentalną zasadę Konwencji godność, integralność i nienaruszalność cielesną osoby ludzkiej. W tym miejscu, jak wnioskuję, RPP połączył oba pojęcia „istota ludzka” i „osoba”, uznając je za synonimy. Zabieg ten, choć niezgodny z oficjalną wersją Konwencji, jest odzwierciedleniem treści tłumaczenia przedstawionego przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania. Posiłkując się opinią prof. Tadeusza Biesagi (Biesaga, T., 2006, s. 24-28) wskazuje, że godność osobowa każdego człowieka została określona w dokumencie poprzez termin „tożsamość” i „integralność”.

Ydaje się, że przyjęta koncepcja analizy art. 1 mogłaby być słuszna, gdyby jego brzmienie oficjalne pokrywało się z wersją polską przygotowaną na potrzeby

ratyfikacji Traktatu. Tak jednak nie jest i dlatego tę interpretację poddaje w wątpliwość. Pojęcie godności człowieka (a właściwie „istoty ludzkiej”, zgodnie z oficjalną treścią Dokumentu) w tym artykule nie powinno być rekonstruowane na podstawie innych dwóch terminów, które w jego brzmieniu odnoszą się do innego podmiotu prawa („osoby”).

W omówieniu art. 2 Konwencji Rzecznik Praw Pacjenta ponownie odnosi się do zapisu treści zgodnego z przesłanym przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania tłumaczeniem, nie bazuje na treści oficjalnej, ani nie porównuje jej z oryginałem. Takie postępowanie, ponownie, wprowadza w błąd i *de facto* zmienia znaczenie normatywne omawianego przepisu.

Warto przypomnieć, że tytuł tego artykułu (zarówno w wersji pierwotnej jak i w tłumaczeniu) brzmi „Prymat istoty ludzkiej”. Prawodawca wprowadza termin, którego następnie konsekwentnie przestrzega w treści przepisu. Natomiast Wnioskodawca projektu ustawy, w zapisie tłumaczenia art. 2. stosuje termin „osoba ludzka”. Jest to błąd nie tylko translatorski, ale także istotny błąd normatywny. Jak wielokrotnie powtarzam na łamach swojej pracy, w akcie normatywnym nie można wprowadzać synonimów pojęć. A tak należałoby rozumieć przedstawiony przez Pełnomocnika zapis art. 2. Ponadto, stworzone przez Wnioskodawcę na potrzeby art. 2 określenie „osoba ludzka” wydaje się być niespójne logicznie. Czym lub kim jest „osoba ludzka”? Czy istnieje „osoba nieludzka”, np. „osoba zwierzęca”? Termin ten jest wyjątkowo niezręczny, a przez brak jego doprecyzowania (np. w Uzasadnieniu) jest niezrozumiały, również dlatego, że nie posiada zastosowania w języku potocznym czy naukowym.

W komentarzu do treści art. 18 „Badania na embrionach *in vitro*” Rzecznik Praw Pacjenta zwraca uwagę na wynikające z tego artykułu wątpliwości terminologiczne związane z rozumieniem pojęć: „pacjent”, „dziecko”, „istota ludzka” w prawie polskim. Przeprowadzając analizę terminologiczną dwóch pierwszych pojęć w oparciu o: art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy z dn. 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2012 r. Nr 159 poz. 742) – w odniesieniu do sformułowania „pacjent” oraz art. 2 ust. 1 ustawy z dn. 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6 poz. 69 z późn. zm.) – w odniesieniu do słowa „dziecko” RPP wskazuje, że zarówno „istota ludzka” jak i embriion powstały poprzez metodę *in vitro*, w myśl prawa polskiego to „dzieci”. Jednak w prawie krajowym dzieciństwo kończy się wraz z osiągnięciem pełnoletniości. Natomiast, w perspektywie Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, zgodnie z opinią prof. Oktawiana Nawrota, na którą w swoich uwagach powołuje się RPP, „istota ludzka” nabywa coraz większy zakres praw w trakcie życia płodowego, aż do porodu. Od tego momentu, zgodnie z interpretacją Konwencji przez prof. Nawrota, Traktat mówi o „osobie”, która posiada pełnię praw przypisanych każdemu człowiekowi (Nawrot, O., 2010).

W podsumowaniu swoich uwag, Rzecznik Praw Pacjenta wskazuje na konieczność wprowadzenia zmian normatywnych, zabezpieczających status prawny embriionu ludzkiego, czyli także „istoty ludzkiej”, gdyż jak do tej pory wszelkie rozwiązania proponowane przez Radę Europy mają charakter ramowy. Nie rozstrzygają „(...) istotnych prawno-etycznych wątpliwości” (Uwagi RPP,

2012, s. 11). Pytanie jednak, czy taki cel przyświecał prawodawcy podczas opracowywania treści Traktatu. Z dotychczas zebranych przeze mnie informacji wynika, że głównym motywem działań legislacyjnych Rady Europy w zakresie biomedycyny było wypracowanie takich standardów prawnych i etycznych (bioetycznych), aby jak największa liczna państw mogła je zaakceptować i przyjąć na grunt prawa krajowego. W treści Konwencji przewidziano możliwość zgłaszania deklaracji interpretacyjnych zastrzegających sposób, w jaki każde z państw rozumie poszczególne artykuły Dokumentu. O takiej możliwości w swoich uwagach pisał Minister Sprawiedliwości, w kontekście fundamentalnych dla moich rozważań terminów oraz ich interpretacji przez Rzeczpospolitą Polską, zgodnie z obowiązującym prawem wewnętrznym.

5.5. Uwagi zgłoszone przez Ministerstwo Sprawiedliwości

Po lekturze wszystkich zgłoszonych do pierwszego wniosku ratyfikacyjnego uwag, te zgłoszone przez Ministerstwo Sprawiedliwości (MS) cechuje największa precyzja sformułowań oraz wysoka merytoryka zgłaszanych poprawek. Ministerstwo Sprawiedliwości zgłosiło szereg uwag dotyczących rozpatrywanych treści art. 1, 2, oraz kwestii związanych z tłumaczeniem Dokumentu na język polski, a także tzw. błędów pisarskich i ortograficznych obecnych we wniosku. Uwagi zostały przekazane Pełnomocnikowi Rządu ds. Równego Traktowania w dwóch pismach, z dn. 14 i 21 listopada 2012 roku.

Zanim przejdę do szczegółowego omówienia przedstawionych zastrzeżeń, warto przytoczyć opinię podsekretarza stanu Michała Królikowskiego, dotyczącą przygotowanego tłumaczenia komentarza do Europejskiej Konwencji Bioetycznej. Zwraca on uwagę na zbyt skoncentrowanie się Wnioskodawcy na „(...) fragmentarycznie przywołanym, w tym częściowo nieprawidłowo przetłumaczonym, komentarzu przy przedstawieniu pierwszych 9 artykułów Konwencji, a nie na treści tych przepisów” (Uwagi MS, 2012, s. 1-2). Zdaniem podsekretarza nie służy to skrupulatnemu i rzetelnemu przedstawieniu treści merytorycznej Dokumentu. W treści uwag zgłoszono również zastrzeżenie dotyczące „(...) szeregu niezręczności stylistycznych i omyłek pisarskich” (Uwagi MS, 2012, s. 2), które nie tylko utrudniają prawidłowe odczytanie treści, ale także wprowadzają w błąd, obniżając wartość merytoryczną konsultowanych treści.

Pismo z dn. 14 listopada zawiera następujące uwagi odnoszące się do art. 1 Konwencji. Na początku Ministerstwo Sprawiedliwości odnosi się do kwestii terminologicznych związanych z pojęciami „istota ludzka” i „osoba”. Zaprzecza istnieniu w treści Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie terminu „istota ludzka” oraz stoi na stanowisku, że oba przytoczone wyżej pojęcia nie są względem siebie tożsame. Stosowanie tych dwóch pojęć synonimicznie byłoby, zdaniem MS, nieuzasadnione.

Ministerstwo Sprawiedliwości krytycznie odnosi się do stwierdzenia Wnioskodawcy o tożsamy charakterze terminów „istota ludzka” i „osoba”. „(...) Wnioskodawca podważa najistotniejszy z kompromisów osiągniętych przez twórców Konwencji, dzięki któremu dokumentem tym mogą związać się państwa

o liberalnej polityce aborcyjnej, jak i państwa niedopuszczające aborcji (perspektywa historyczna), a także państwa, w których w sposób zasadniczo odmienny uregulowane są kwestie związane z dopuszczalnością i warunkami prowadzenia biomedycznych badań naukowych na zarodkach *in vitro*, komórkach macierzystych pochodzenia zarodkowego, technikach klonowania czy dotyczące medycznie wspomaganej prokreacji albo zastosowań genetyki (...)" (Uwagi MS, 2012, s. 3).

Opierając się na analizie dalszych zapisów Konwencji, MS stwierdza, że wprowadzonemu rozróżnieniu terminologicznemu przypisane są różnice w zakresie (czy też poziomie) ochrony istoty ludzkiej i osoby (Uwagi MS, 2012, s. 3). Dokonano jednocześnie adnotacji, że przepisy prawa krajowego mogą zrównać oba pojęcia, a tym samym wprowadzić taki sam poziom ochrony prawnej. Ustawodawca krajowy może tego dokonać poprzez wprowadzenie odpowiedniej definicji lub w sposób dorozumiany, czyli przyjęcie konkretnych rozwiązań prawnych na gruncie prawa wewnętrznego (Uwagi MS, 2012, s. 3).

Ministerstwo Sprawiedliwości wykazało dużą drobiazgowość i wnikliwość w analizie konsultowanych treści. Przedstawiając wyczerpującą analizę ekspercką nie zatrzymało się na uwagach merytorycznych z zakresu prawa czy skrupulatnie wyliczonych błędach stylistycznych i ortograficznych. Posunięto się o krok dalej, wykazano daleko idącą czujność, wskazując na możliwe ukryte intencje Wnioskodawcy w zakresie prób ujednoczenia terminologicznego dwóch nietożsamyh w pierwotnej wersji Konwencji pojęć, stanowiących trzon moich rozważań. Jeśli w zamyśle Wnioskodawcy byłoby ujednoczenie terminów „istota ludzka” i „osoba”, zdaniem MS powinno to zostać w sposób jednoznaczny wyrażone w odpowiedniej części konsultowanego wniosku ratyfikacyjnego. Przypisywanie występującym w art. 1, ale także 2 i 15 oraz w Preambule pojęciom desygnatów, których nie posiadają, kategorycznie zmienia charakter ochrony praw człowieka (Uwagi MS, 2012, s. 3).

Zagadnienie dotyczące przełożenia regulacji międzynarodowych z zakresu biomedycyny zawartych w Konwencji na polską legislację wykracza poza ramy koncepcyjne pracy. Niemniej jednak, dla przedstawienia pełnego wachlarza zastrzeżeń MS kluczowych z punktu widzenia omawianej problematyki, przytoczę wybrane uwagi zgłoszone przez Resort do części „I.V. Sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym” uzasadnienia wniosku o ratyfikację Konwencji. Pomijając szereg spostrzeżeń MS dotyczących uregulowań kwestii biomedycznych w prawie polskim, przedstawię wyłącznie te, które odnoszą się do art. 1 i zastosowanych w nim terminów oraz przyjętej koncepcji interpretacyjnej Wnioskodawcy.

Krytyka MS treści uzasadnienia konsultowanych dokumentów koncentruje się na trzech, najważniejszych dla omawianej problematyki, kwestiach. Po pierwsze jest to zastrzeżenie co do zrozumienia przez Wnioskodawcę charakteru i rzeczywistego znaczenia przepisu zawartego w art. 1. Ministerstwo Sprawiedliwości w przesłanych uwagach stwierdza, że uzasadnienie sprowadza przepis „(...) do nakazu okazywania szacunku pacjentowi w trakcie udzielania świadczeń medycznych” (Uwagi MS, 2012, s. 6), a w rzeczywistości charakter

tego artykułu jest szerszy. Wynika on z zastosowanego rozróżnienia terminologicznego pojęć „istota ludzka” i „osoba”, co stanowi drugi istotny punkt analizowanych uwag MS.

Ministerstwo Sprawiedliwości przytaczając treść art. 1 ust. 1 podkreśla, że jest w nim wyrażona „(...) podstawowa zasada [określająca cel i przedmiot Konwencji – przyp. Z. S.-C.], przez pryzmat której należy rozpatrywać wszystkie postanowienia konwencyjne” (Uwagi MS, 2012, s. 6).

W celu zrekonstruowania konotacji wyrażenia „godność i tożsamość istoty ludzkiej” w świetle Konwencji, MS odsyła do przeprowadzenia analizy dalszych postanowień o ogólnym charakterze, które stosuje się w odniesieniu do każdej istoty ludzkiej oraz postanowień szczegółowych, a także wcześniejszych dokumentów Rady Europy z zakresu biomedycyny. Resort kierujący uwagi sugeruje, że Wnioskodawca utożsamił konwencyjne pojęcie „godności” z „godnością człowieka”, stanowiącą – w rozumieniu doktryny prawa międzynarodowego – źródło praw człowieka. Jednak ten rodzaj godności został zagwarantowany w Konwencji jako samodzielna i odrębna wartość (Uwagi MS, 2012, s. 6).

Stanowisko interpretacyjne Wnioskodawcy dotyczące tego zapisu, jak wynika z przeprowadzonej przeze mnie lektury całości dotychczasowych konsultacji międzyresortowych (ostatnia aktualizacja na stronie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów pochodzi z dn. 12 marca 2015 r.), pozostaje niezmiennie i stanowi (niestety nie jedyny) punkt sporny w dialogu pomiędzy Rzecznikiem Rządu ds. Równego Traktowania i Ministerstwem Sprawiedliwości. Sprowadzenie art. 1 ust. 1. do przepisu gwarantującego pacjentowi prawo do okazywania szacunku podczas udzielania na jego rzecz świadczeń medycznych, z pominięciem analizy i uznania szerszej ochrony z niego wypływającej, jest dla mnie nie tylko błędem prawnym. Rozumiem to jako wykazanie złej woli przez Wnioskodawcę, który zinterpretował zapis według wcześniej przyjętego przez siebie założenia. Takie postępowanie nie tylko osłabia autorytet pełniącego urząd, ale przede wszystkim poddaje w wątpliwość szczerą intencję całego sztabu osób pracujących nad dokumentami ratyfikacyjnymi z ramienia Rzecznika Rządu ds. Równego Traktowania. Dodatkowo, idąc dalej w przypuszczeniach, można byłoby zapytać o cel prób zmiany brzmienia prawa międzynarodowego na potrzeby polskiej rzeczywistości legislacyjnej przez rząd polski, któremu podlega Rzecznik. Jeśli wskazane w drodze konsultacji międzyresortowych manipulacje w tekście tłumaczenia byłyby zabiegiem celowym, a ich powtarzalność i konsekwencja w stosowaniu w różnych miejscach Konwencji wykluczałyby błąd translatorski, to niebezpieczne byłoby przypuszczenia o próbie wdrożenia zmian w prawie wewnętrznym, służących określonym grupom lobbującym.

MS zauważa, że Konwencja nie przedstawia desygnatów pojęć „istota ludzka” i „osoba”, co jest działaniem zamierzonym, pozostawiającym państwom-stronom swobodę w określeniu m.in. stanowiska co do zabiegu przerywania ciąży. Zabieg ten umożliwi pogodzenie, nierzadko sprzecznych, interesów państw, posiadających odmienny stosunek do zagadnień kontrowersyjnych etc.

Trzecią kwestią, również wynikającą z zastosowanej przez prawodawcę terminologii, jest różny poziom ochrony prawnej przysługującej dwóm wymienionym wyżej podmiotom. Skoncentrowanie uwag Resortu na kwestiach terminologicznych wskazuje na ich kluczowe znaczenie dla całości Konwencji. Jednocześnie zdradza brak rzetelności Wnioskodawcy, która nie może być rozumiana jako pomyłka czy błąd translatorski, ponieważ dotyczy to przynajmniej kilku miejsc w treści tłumaczonego Dokumentu oraz uzasadnienia (w art. 1, 2, 15 i Preambule). Wprowadzane manipulacje, gdyż tak należy rozumieć zmiany w oryginalnym zapisie aktu normatywnego, zasadniczo wpływają na brzmienie. Dodatkowo należy zaznaczyć, że są to manipulacje wykraczające swoimi konsekwencjami poza obręb jednego artykułu. Przypomnę, że art. 1 i 2 stanowią podstawę interpretacyjną dla całej Konwencji.

W komentarzu do części I.VI. uzasadnienia Konwencji, zatytułowanej „Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne i prawne związane z wejściem w życie umowy międzynarodowej, z określeniem źródeł finansowania”, ponownie zostaje zauważone „(...) wielokrotne zastąpienie pojęcia «istota ludzka» pojęciem «osoby» – zmiana ta ma charakter normatywny i zmienia zawartość merytoryczną Konwencji w sposób nieuprawniony” (Uwagi MS, 2012, s. 34).

Uwagi do art. 2 dotyczą wyłącznie kwestii stosowania zapisu w ustawodawstwie krajowym, co nie stanowi przedmiotu moich rozważań, dlatego te spostrzeżenia pomijam.

W drugim piśmie z dn. 21 listopada 2012 r., zawierającym uwagi do uzasadnienia wniosku ratyfikacyjnego z 2012 r., znajduje się m.in. postulat zgłoszenia deklaracji interpretacyjnej do treści art. 1 Konwencji. Złożenie deklaracji interpretacyjnej ma na celu doprecyzowanie sposobu interpretacji postanowień traktatu przez państwo, które składa daną deklarację. Deklaracja złożona przez Polskę miałaby gwarantować „(...) wszystkim poddanym interwencjom medycznym w Rzeczypospolitej Polskiej poziom ochrony przysługujących im praw, a w szczególności ich godności, tożsamy z gwarantowanym w artykule 30 Konstytucji RP” (Uwagi Dodatkowe MS, 2012, s. 4). Jak zauważa MS, złożenie deklaracji będzie wymagało uwzględnienia konstytucyjnej koncepcji ochrony godności człowieka także w przypadku innych postanowień Europejskiej Konwencji Bioetycznej.

Złożenie deklaracji interpretacyjnej zawierającej powyższe uzasadnienie wydaje się zgodne z koncepcją przyjętą przez Wnioskodawcę i byłoby zgodne z zasadami prawa miękkiego, ustalającego wyłącznie ogólne zasady, pozostawiając państwom-stronom możliwość ich doprecyzowania zgodnie z prawem wewnętrznym.

6. Podsumowanie

W trakcie prowadzonych konsultacji międzyresortowych do pierwszego wniosku o ratyfikację Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie (2012 r.),

uwagi zgłosiło 6 z 22 resortów. Z tej puli wybrałam 5 pism zawierających zastrzeżenia do nurtującej mnie problematyki dotyczącej rozbieżności terminologicznych występujących pomiędzy oficjalnym tekstem Konwencji a jej polskim tłumaczeniem, za którego zgodność z oryginałem poświadczyl Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania.

Pisemnie zgłoszone uwagi pod różnym kątem rozpatrywały kwestię dotyczącą zastosowanej przez prawodawcę, Radę Europy oraz Wnioskodawcę terminologii. Charakter zastrzeżeń podzieliłam na dwie grupy. Pierwsza z nich rozpatruje występujące różnice, przede wszystkim w odniesieniu do oficjalnej wersji treści Konwencji (w obu wersjach językowych). Druga wprowadza uwagi bazując na treści dostarczonego tłumaczenia oraz uzasadnienia do wniosku o ratyfikację. Poniżej, w zbiorczej formie przedstawiłam zgłoszone zastrzeżenia. Spośród wszystkich starałam się wybrać zarówno te, które najczęściej powtarzały się oraz najbardziej wartościowe pod względem prawnym i etycznym.

Najczęściej podnoszonym zarzutem pod kątem niezgodności treści obu tłumaczeń były względy merytoryczne i konsekwencje normatywne wprowadzonych przez Wnioskodawcę zmian pojęciowych w art. 1 i 2 Konwencji. Uznawanie za równoznaczne (synonimiczne) pojęć „istota ludzka” i „osoba” w treści tłumaczenia oraz uzasadnienia do wniosku jest nieuzasadnione, ponieważ zarówno w tekście Konwencji (kilkakrotnie), a także w jej tytule występują dwa terminy. Wprowadzone pojęcia są sobie równoważne, stanowią o dwóch podmiotach prawa, natomiast nie są równoznaczne. Za rozróżnieniem terminologicznym stoi różny zakres ochrony prawnej przypisanej każdemu z podmiotów, co wynika (zdaniem Ministerstwa Sprawiedliwości) z analizy dalszej części Konwencji. W momencie, gdy Wnioskodawca postulowałby zrównanie obu pojęć, należałoby wprowadzić odpowiednie zastrzeżenia interpretacyjne lub przyjąć konkretne rozwiązania prawne w prawie krajowym, jak wynika z analizy przeprowadzonej przez MS.

W grupie uwag bazujących na treści dostarczonych do konsultacji dokumentów znalazły się m.in. zastrzeżenia Rzecznika Praw Pacjenta, który w komentarzu do art. 1 i 2 stosował dwa pojęcia wymiennie. Przyjęcie takiej koncepcji interpretacyjnej pokrywa się ze stanowiskiem reprezentowanym przez Wnioskodawcę. Wydaje się, że stanowisko Rzecznika ulega zmianie w części dotyczącej art. 18 Konwencji, w której dokonuje próby rekonstrukcji pojęcia „istota ludzka” w oparciu o prawo polskie, o czym poniżej.

Za ujednoczeniem terminów „istota ludzka” i „osoba” opowiadało się m.in. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Postulowano zastąpienie ich jednym określeniem: „istota ludzka”, jako najbardziej adekwatnego odpowiednika anglojęzycznego „human being”. Swoje stanowisko MSW motywowało obecnością tego terminu w prawie międzynarodowym i wewnętrznym. Jednak powoływane akty prawne nie przedstawiały jednolitej koncepcji terminologicznej, mogącej stanowić podstawę do wypracowania definicji na potrzeby Konwencji czy jej ratyfikacji na gruncie prawa polskiego. Konwencja o Prawach Człowieka i Biomedycynie odwołuje się w Preambule jedynie do dwóch spośród czterech aktów prawnych: Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych

oraz Konwencji o prawach dziecka. Pierwszy z nich stanowi, że „istota ludzka” posiada przyrodzone prawo do życia, którego nikt nie może jej pozbawić. Jest to zatem źródło innych praw, w rozumieniu Paktu, przysługujących „istocie ludzkiej”. Zgodnie z zapisem Konwencji o prawach dziecka, dzieckiem jest „istota ludzka” do uzyskania pełnoletniości i przynależy jej ochrona prawna w fazie pre- i postnatalnej. Przytoczone powyżej definicje nie stoją ze sobą w kolizji i dlatego uważam, że mogłyby stanowić podstawę do wyprowadzenia definicji na gruncie przepisów Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie.

Ministerstwa starały się wprowadzić definicję pojęcia „istota ludzka” odwołując się zarówno do interpretacji własnej przepisów, jak i powołując się na wcześniejsze akty prawa międzynarodowego i krajowego. Kolejną próbą określenia desygnatów terminów „istota ludzka” i „osoba” była propozycja interpretacji wysunięta przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Zasugerowano, że pierwszy termin odnosi się do życia ludzkiego od poczęcia do śmierci, drugi natomiast od momentu narodzin do śmierci. Zatem, pojęcie „istota ludzka” posiada szersze znaczenie niż drugi termin – „istotą ludzką” przez pewien etap rozwoju jest również „osoba”.

Kolejną próbą dookreślenia desygnatów pojęcia „istota ludzka” była analiza interpretacyjna przeprowadzona przez Rzecznika Praw Pacjenta. Rzecznik rozpatrywał ten termin w oparciu o ustawy: o Rzeczniku Praw Pacjenta i Rzeczniku Praw Dziecka. Jego zdaniem odnosi się on do człowieka (dziecka) w prenatalnej fazie rozwoju. Natomiast termin „osoba” dotyczy wyłącznie tych, którzy się narodzili.

W treści uzasadnienia wniosku o ratyfikację Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie i Protokołu dodatkowego do Konwencji w sprawie zakazu klonowania istot ludzkich, dołączonego do pisma przewodniego Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania z dn. 16 lipca 2013 r., wprowadzono niektóre z sugerowanych podczas konsultacji międzyresortowych zmian.

Warto zaznaczyć, że w trakcie prowadzenia konsultacji Pełnomocnik Rządu nie ustosunkowywał się pisemnie do żadnego z przesłanych przez ministerstwa pism zawierających uwagi do wniosku. Z analizy treści późniejszych dokumentów³ wynika, że nie jest to ogólnie przyjęta praktyka (procedura). Być może, ustosunkowanie się do poszczególnych uwag prowadziłoby do zbędnego narastania dokumentacji i w rezultacie wydłużyłoby i tak rozciągnięty w czasie proces ratyfikacyjny. Jednak rozwiązaniem mogłoby być zbiorcze ustosunkowanie się do sugerowanych zmian, zarówno w treści wniosku, jak i w treści tłumaczenia. Częstkowym rozwiązaniem było sporządzenie tabeli zmian po przesłaniu do konsultacji ministerialnych drugiej wersji wniosku o ratyfikację.

³ Prośby o zgłoszenie uwag do wniosku ratyfikacyjnego z grudnia 2014 r. i nadesłanych uwag do drugiej wersji wniosku oraz sporządzonego przez Pełnomocnika Rządu (od 2014 r. Małgorzata Fuszara) na wniosek Sekretarza Rady Ministrów Macieja Bereka; odpowiedzi na uwagi Ministerstwa Sprawiedliwości i Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dn. 16 lutego 2015 r. wraz z załącznikami oraz pisma Wnioskodawcy z dodatkowymi wyjaśnieniami z dn. 23 lutego 2015 r.

W drugiej wersji tłumaczenia Konwencji dołączonej do wniosku o ratyfikację zmianie nie uległ zapis treści Preambuły w dwóch wskazanych przeze mnie miejscach. Zupełnie pominięto ten fragment dokumentu w zgłaszanych uwagach. Wnioskodawca, znając treść całego tłumaczenia, pozostawił termin „osoba ludzka” niezmienny w Preambule, pomimo zgłoszonych w tym zakresie uwag do art. 1, 2 i 15. Co istotne, termin „osoba ludzka” został zastąpiony w wyżej wymienionych artykułach zgodnie ze zgłoszonymi uwagami. Tabelę zmian umieściłam pod koniec tej części artykułu.

W tytule artykułu uwzględniłam, poza prawną, także socjologiczną analizę treści Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie. Przyznam, że był to zapis, z którego nie udało mi się w pełni wywiązać. Elementem socjologicznym miała być analiza wtórna danych zastanych – badań opinii publicznej. Obecnie nie zaobserwowałam szerszego zainteresowania ze strony społeczeństwa polskiego pracami nad ratyfikacją Konwencji. Dyskusja nad znaczeniem Konwencji oraz koniecznością wdrożenia przepisów z zakresu biomedycyny zamyka się w grupie ekspertów, osób odpowiedzialnych za opracowywanie i wdrażanie przepisów prawnych. Dzieje się tak od przynajmniej sześciu lat. Media nie nagłaśniają mało dynamicznego procesu ratyfikacyjnego, który bez debat i głosowania w Izbach Parlamentu nie przyciąga opinii publicznej. Z pewnością większym zainteresowaniem mediów cieszył się proces przygotowania projektów ustaw bioetycznych rozpoczęty w 2009 r.

W celu zbadania poziomu świadomości społecznej w kwestii uregulowań biomedycznych w prawie krajowym i międzynarodowym, należałoby sięgnąć do różnych badań prowadzonych przez ośrodki badawcze. Problematyką, która korespondowałaby z treścią art. 1, 2 i 15 mogłyby być m.in. stosunek społeczeństwa do zabiegu przerywania ciąży czy metody sztucznego zapłodnienia. Badania pod tym kątem od kilku już lat przeprowadza Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS). Jednak tak jak wspomniałam wyżej, proces ratyfikacyjny Konwencji spotyka się z niskim zainteresowaniem mediów i społeczeństwa. Od kilku lat kwestie bioetyczne, nie licząc prac nad projektem ustawy o *in vitro*, poruszane są stosunkowo sporadycznie. Dlatego, aby móc dokonać charakterystyki postaw polskiego społeczeństwa co do kwestii biomedycznych, należałoby dokonać analizy szerokiego spektrum badań przeprowadzonych przynajmniej od 2009 r. Planuję przygotować taką analizę, jednak byłaby ona zbyt obszerna, aby zaprezentować ją na łamach niniejszego artykułu.

Do jakich wniosków doprowadziła mnie analiza treści wszystkich wymienionych powyżej aktów prawa międzynarodowego i krajowego? Pierwszą reakcją było zdziwienie i niedowierzanie możliwości dopuszczenia się przez reprezentanta Rządu tylu nieścisłości w tekście stosunkowo krótkiej Konwencji. Jednak świadomość skali nieprawidłowości dotarła do mnie dopiero po zapoznaniu się z przesłanymi w toku konsultacji międzyresortowych uwagami, które potwierdziły moje zastrzeżenia. Możliwe konsekwencje prawne, a także etyczne, przekładające się na realne decyzje medyków i społeczeństwa, skłaniają mnie do kontynuowania analizy kształtu Konwencji oraz charakteru uwag ministerialnych.

Tabela 5: Treść wybranych fragmentów Preambuły oraz art. 1, 2 i 15 Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie, zgodnie z polską wersją językową przygotowaną przez Pełnomocnika ds. Równego Traktowania, projekt z dnia 15 lipca 2013 roku

Tłumaczenia Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie	Zastosowane terminy	
	„istota ludzka”	„osoba”
Preambuła		
projekt z dn. 24 października 2012 roku		
1. (...) przekonanie o konieczności poszanowania osoby ludzkiej, zarówno jako jednostki, jak i przedstawiciela gatunku ludzkiego oraz uznając znaczenie zapewnienia godności jednostce ludzkiej (...)	—	osoba ludzka
2. (...) w zamiarze stworzenia koniecznych środków gwarantujących godność ludzką i podstawowe prawa i wolności człowieka w dziedzinie zastosowań biologii i medycyny (...)		
projekt z dn. 15 lipca 2013 roku		
1. (...) przekonanie o konieczności poszanowania osoby ludzkiej, zarówno jako jednostki, jak i przedstawiciela gatunku ludzkiego oraz uznając znaczenie zapewnienia godności jednostce ludzkiej (...)	—	osoba ludzka
2. (...) w zamiarze stworzenia koniecznych środków gwarantujących godność ludzką i podstawowe prawa i wolności człowieka w dziedzinie zastosowań biologii i medycyny (...)		
Artykuł 1		
projekt z dn. 24 października 2012 roku		
Artykuł 1 – Cel i przedmiot		
Strony niniejszej konwencji chronią godność i tożsamość osoby ludzkiej i gwarantują każdej osobie, bez dyskryminacji, poszanowanie dla jej integralności oraz innych podstawowych praw i wolności wobec zastosowań biologii i medycyny. Państwa Strony podejmują w prawie wewnętrznym konieczne środki w celu zapewnienia skuteczności przepisów niniejszej konwencji.	—	osoba ludzka, osoba
projekt z dn. 15 lipca 2013 roku		

Artykuł 1 – Cel i przedmiot Strony niniejszej Konwencji chronią godność i tożsamość istot ludzkich i gwarantują każdej osobie, bez dyskryminacji, poszanowanie dla jej integralności oraz innych podstawowych praw i wolności wobec zastosowań biologii i medycyny. Państwa Strony podejmą w prawie wewnętrznym konieczne środki w celu zapewnienia skuteczności przepisów niniejszej Konwencji.	istota ludzka	—
Artykuł 2		
projekt z dn. 24 października 2012 roku		
Artykuł 2 – Prymat istoty ludzkiej Interes i dobro osoby ludzkiej przeważa nad wyłącznym interesem społeczeństwa lub nauki.	—	osoba ludzka
projekt z dn. 15 lipca 2013 roku		
Artykuł 2 – Prymat istoty ludzkiej Interes i dobro istoty ludzkiej przeważa nad wyłącznym interesem społeczeństwa lub nauki.	istota ludzka	—
Artykuł 15		
projekt z dn. 24 października 2012 roku		
Artykuł 15 – Postanowienia ogólne Badania naukowe w dziedzinie biologii i medycyny prowadzone są w sposób swobodny, z zastrzeżeniem postanowień niniejszej konwencji i innych przepisów zapewniających ochronę osoby ludzkiej.	—	osoba ludzka
projekt z dn. 15 lipca 2013 roku		
Artykuł 15 – Postanowienia ogólne Badania naukowe w dziedzinie biologii i medycyny prowadzone są w sposób swobodny, z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konwencji i innych przepisów zapewniających ochronę istoty ludzkiej.	istota ludzka	—

Bibliografia

- Biesaga, T. (2006) Europejska Konwencja Bioetyczna. *Medycyna Praktyczna*, (11-12), s. 24-28.
- Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine, dostępne przez:
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/164.htm> (04.04.2016).

- Convention pour la protection des Droits de l'Homme et la dignité de l'être humain à l'égard des applications de la biologie et de la médecine: Convention sur les Droits de l'Homme et la biomédecine, dostępne przez: <http://conventions.coe.int/Treaty/FR/Treaties/Html/164.htm> (04.04.2016).
- Jasudowicz, T., Czepek, J., Kapelańska-Pręgowska, J. (2014), *Międzynarodowe standardy bioetyczne. Dokumenty i orzecznictwo* (s. 13-55). Warszawa: ABC a Wolters Kluwer business.
- Karkowska, D., 2004, *Prawa Pacjenta*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Kmieciak, B. (2012), Blaski i cienie Konwencji Bioetycznej, *Biotechnologia.pl*, dostępne przez: <http://biotechnologia.pl/bioetyka/aktualnosci/blaski-i-cienie-konwencji-bioetycznej,1308> (04.04.2016).
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Godności Istoty Ludzkiej Wobec Zastosowań Biologii i Medycyny: Konwencja o prawach człowieka i biomedycynie (Przyjęta przez Komitet Ministrów w dniu 19 listopada 1996 roku), dostępne przez: http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/ETS164Polish.pdf (04.04.2016).
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. Nr 120 poz. 526), dostępne przez: sap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19911200526 (02.05.2015).
- Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r. (Dz. U. z dnia 2 grudnia 1989 r.), dostępne przez: www.bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public?bic/prawa_czlowieka/onz/prawa_czlow_CAT.doc (02.05.2015).
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz. U. z 1977 Nr 38, poz. 167), Kancelaria Sejmu, dostępne przez: sap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19770380167&type=1 (02.05.2015).
- Morawski, L. (2006), *Wstęp do prawoznawstwa*. Wyd. X. Toruń: TNOiK, 2006.
- Polska Wersja Konwencji, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez: bip.kprm.gov.pl/download/75/7357/konwencja_pl.pdf (04.04.2016).
- Projekt uchwały w sprawie przedłożenia Konwencji i Protokołu, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez: bip.kprm.gov.pl/download/75/7361/uchwala.pdf (04.04.2016).
- Projekty aktów prawnych powstających w KPRM, BIP Kancelarii Prezesa Rady Ministrów*, dostępne przez: <http://bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-kancelarii-prezesa/projekty-aktow-prawnych/2053,Wniosek-o-ratyfikacje-Konwencji-o-ochronie-praw-czlowieka-i-godnosci-istoty-ludz.html> (08.05.2015).
- Prośba o uwagi do projektu uchwały, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez: bip.kprm.gov.pl/download/75/7358/pismo_przewodnie.pdf (04.04.2016).
- Słownik Encyklopedyczny, 2001, Wydawnictwo Europa, s. 317.

- Szafrńska, Z. 2013, *Status prawny życia ludzkiego w prenatalnej fazie rozwoju w wybranych dokumentach Rady Europy*, praca magisterska pod kierunkiem dr D. Karkowskiej.
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. 2000 Nr 6, poz. 69), Kancelaria Sejmu, dostępne przez:
sap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000060069 (01.05.2015).
- Uwagi dodatkowe Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:
bip.kprm.gov.pl/download/75/7518/dodatkowe_uwagi_MPiPS.pdf
(04.04.2016).
- Uwagi dodatkowe Ministerstwa Sprawiedliwości, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:
bip.kprm.gov.pl/download/75/7514/Dodatkowe_uwagi_MS.pdf
(25.02.2015).
- Uwagi Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez
bip.kprm.gov.pl/download/75/7424/Uwagi_GIODO.pdf (04.04.2016).
- Uwagi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:
bip.kprm.gov.pl/download/75/7428/Uwagi_MNiSW.pdf (04.04.2016).
- Uwagi Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:
bip.kprm.gov.pl/download/75/7418/uwagiMPiPS.pdf (04.04.2016).
- Uwagi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:
bip.kprm.gov.pl/download/75/7510/uwagiMRR.pdf (04.04.2016).
- Uwagi Ministerstwa Zdrowia, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:
bip.kprm.gov.pl/download/75/7420/uwagiMZ.pdf (04.04.2016).
- Uwagi Ministra Sprawiedliwości, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez: bip.kprm.gov.pl/download/75/7429/Uwagi_MS.pdf (04.04.2016).
- Uwagi Rządowego Centrum Legislacji, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:
bip.kprm.gov.pl/download/75/7425/Uwagi_RCL.pdf (04.04.2016).
- Uwagi Rzecznika Praw Pacjenta, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez: bip.kprm.gov.pl/download/75/7426/Uwagi_RPP.pdf (04.04.2016).
- Uzasadnienie wniosku o ratyfikację Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny: Konwencji o prawach człowieka i biomedycynie oraz Protokołu dodatkowego do Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny w sprawie zakazu klonowania istot ludzkich, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez: bip.kprm.gov.pl/download/75/7363/uzasadnienie_wniossek.pdf
(23.02.2015).
- Wniosek o ratyfikację Konwencji i Protokołu, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostępne przez:

Abstract

Bioethical and Biologal Challenges in Legal-Sociological Ramifications in the Example of the Ratification Proceedings of the Convention of Human Rights and Biomedicine by Republic of Poland

The article presents results of a comparative analysis of the content of Art. 1, 2 and 15 of the Preamble of The Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine, Convention on Human Rights and Biomedicine, Oviedo Convention, opened for signature on 4th April 1997 and Polish translation of this international treaty prepared by the Government's Plenipotentiary for Equal Treatment in the framework of ratification conducted by Republic of Poland in 2012. Its purpose was to demonstrate inaccuracy of the Polish translation in relation to key concepts: „human being” and „everyone” and the legal consequences of the errors. The critical analysis of the Oviedo Convention is based on the comments submitted by the ministries within the Inter-ministerial consultations conducted in 2012. The article presents definition of the term „human being” based on the suggestions mentioned above. The author of the article omitted the issue of implementation of the provisions of the international law into Polish law. The author failed, contrary to initial assumptions, to present the public opinion on bioethical matters governed by the Oviedo Convention. The summary of the article contains a summary of the changes made after consultations of the Treaty by Polish ministries.

Nota o autorze:

Zofia Szafrńska-Czajka, mgr, doktorantka w Katedrze Socjologii Polityki i Moralności Instytutu Socjologii Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego; studentka studiów podyplomowych z zakresu prawa medycznego i bioetyki prowadzonych przez Katedrę Prawa Karnego na Uniwersytecie Jagiellońskim; zainteresowania naukowe: bioetyka, bioprawo, biopolityka, pedagogika prenatalna; członek zespołu redakcyjnego portalu www.biotechnologia.pl w dziale Bioetyka.

